

Культура і Побут

№ 29

Вісник 9-го серпня 1927 р.

№ 29

Зміст. Висновки Відділу Преси ЦК КП(б)У про стан дитячої періодики на Україні. — Б. Сім. Про музеях України. — Мар. Український театральний музей. — П. Калужний. Про видання української науково-технічної літератури. — В. Заїченко. Загально-німецький з'їзд по охороні природи. — Юрій Ткаченко. Перспективи оперного сезону. — Б. Вольський. Ще про Всеукраїнську художню виставку „10 років Жовтня“. — В. Цегель. Провінціальні носталгії. — В. Д. Кам'янецька фортеця. — О.м. Балицький. Радіо в майбутній війні. — Проф. Блях. Фізкультура та педологія. Бібліографія. Шахи й шашки.

Висновки Відділу Преси ЦК КП(б)У про стан дитячої періодики на Україні

1. Констатувати, що мережа дитячої періодики на Україні значно поширилася за останні роки і прибрала масового характеру. Значно збільшився тираж її, що досягає зараз 66.000. Кількість диткорів досягає 4000.

Є досягнення й що до якості, особливо в українських періодичних виданнях, що зуміли об'єднати круг себе кращі літературні сили з українського письменства (Тичина, Сосюра, Сенченко, Поліщук і т. д.) та зуміли організувати диткорів для активної участі в переведенні суспільно-політичних та піонерських кампаній.

2. Констатувати, що, поруч з досягненнями, дитяча періодика на Україні має й великі хибні, що полягають в наступному:

1) Редакції дитячих газет і журналів мало притягнули до співробітництва кваліфікованих педагогів-комуністів; це відбивається на змістові й формі політичного й методичного матеріалу, який не завжди відповідає потребам дітей.

2) Статті, присвячені історичним та сучасним подіям, у значній частині сухі, довгі, переповнені трафаретними виразами, мало зрозумілі дітям.

3) Мова дитячої періодики, як і всіх газет, у значній частині трафаретна та імітує мову газет для дорослих, засмічена неправильними зворотами, чи просто граматичними помилками і мало конкретна.

4) Констатувати, що дитяча періодика орієнтується, головним чином, на читача-піонера, освітаючи переважно життя дитини в школі та піонер-організації (75% матеріалу дитячої періодики присвячено піонерам та їхній роботі в піонер-загоні та в школі). Майже цілком не освітлюється (головним чином, в літературно-публіцистичній частині), життя дітей поза організацією, на вулиці і в родині. Цим обмежується обсяг впливу дитячої періодики на ширші маси радянських дітей.

5) Констатувати, що дитяча періодика не має певно-означених окремих груп читачів. Всі центральні часописи орієнтуються на одні і ті самі кола, що позбавляє часописи індивідуального обличчя й сприяє невідповідності та безплановості їхнього матеріалу. Така дезорієнтованість часом сприяє також

і малій образності їхньої мови, а все разом, звичайно, не може сприяти розвитку їхніх тиражів.

6) Констатувати, що дитяча преса (особливо руська) висвітлює життя України односторонньо, переважно суспільно-політичне й літературне. В ній дуже мало краєзнавчого матеріалу. (Спородичні статті про Шевченківське та Франківське свято, чи Дніпрельстан, або переклади з українського красномовного письменства в російських часописах не можуть надати їм краєзнавчого характеру).

7) Величезною хобою преси на Україні з'являється також абсолютна відсутність періодики для дітей дошкільного зросту і для жовтенят, в той час, коли ми маємо до 1.500.000 дітей віком від 8 до 10 років. Оскільки він потрібний, видно хоч би з того, що Москва має 2 органи для дошкільників з тиражем 250.000 примірників, при загальному тиражеві всіх дитячих московських журналів 305.000. Спроби ж утворити сторінку жовтенят по наших піонерських часописах та журналах ні до чого не приводять, бо така сторінка надзвичайно понижує і без того низьку для старшого піонерського віку читабельність українських дитячих журналів та часописів.

8) Констатувати, що зовнішній вигляд української дитячої періодики не задовольняючий. Наші журнали не підходять для дітей ні форматом («Червоні квіти»), ні шрифтом («Більшовиченята» і «Будь наготові» друкуються петитом), друкуються на кепському папері, дуже кепсько йде верстка та розподіл матеріалу.

3. В зв'язку з цим потрібно:

1) Вжити всіх заходів, щоб посилити редакційний склад робітників і авторів дитячих журналів і газет, фахівцями педагогами і кваліфікованими журналістами - комуністами, звернувши особливу увагу на політичний і науково-популярний відділи.

2) Вжити всіх заходів, щоб політичні статті зробити коротшими, звернувши увагу на якість, живість і популярність. На ці самі теми вміщати більш художніх нарисів, фельєтонів. Статті на історичні теми замінити спогадами, художніми сторінками в бездетристичній формі.

3) Звернути особливу увагу на поліпшення мови. Обов'язково потрібно викорчувати по дитячих часописах трафаретну мову газет для дорослих, уникати засмічення її, зробити її більш образною, живою, пристосувати її до розуміння селянської та робітничої дитини.

4) Вжити всіх заходів, щоб дитяча періодика охопила все життя дитинства. Освітлювати життя дитини в родині, участь її у виробничій роботі родини, взаємини з батьками і т. д., життя дитини на вулиці, взаємини на вулиці та інші. Присвячувати цьому і художні сторінки часописів.

5) Кожному часописові, зокрема, обов'язково придбати певно окреслені кола читачів, для чого й мова кожного журналу, і засоби освітлювання політичних подій і план статтів науково-популярних, і кутки практичних порад повинні приймати на увагу селянську, або робітничу дитину. Не повинно бути журналу для дітей взагалі, повинен бути журнал для дітей селянських і робітничих.

6) Всі дитячі часописи щільніше зв'язати з життям України. Так статті політичні, науково-популярні та особливо сторінки красномовного письменства присвячувати в більшості життю України.

7) Оскільки Наркомос фактично не приймав досі участі у керівництві дитячими часописами, — визнати за необхідне притягти Наркомос до редакційного керівництва цими часописами.

8) Констатувати, що дитячі періодичні часописи мають високу ціну. Визнати за необхідне визначити ціну на дитячу періодіку.

9) Наркомосові та Відділові Преси підготувати питання про утворення журналу для жовтенят і дітей дошкільного віку.

10) Поліпшити зовнішній вигляд дитячих часописів, папір, на якому вони друкуються, малюнки, друк і формат.

11) ЦБ Комдигруху та Наркомосові розглянути кожний журнал зокрема, посилити їхні редакції, надати їм певного напрямку та зосередити довкола них певних авторів з таким розрахунком, щоб дитяча періодика була центром вивчення дитячих читачацьких інтересів і школами письменників для дітей.

12) Визнати за необхідне видання газет єврейською мовою.

По музеях України

Полтавський Державний музей ім. Короленка

В цьому році минає 35 років з дня організації одного з найвизначніших музеїв союзу—Полтавського Державного Музею імені Короленка.

Музей засновано в 1891 році з ініціати-ви професорів Докучаєва та Гурова, що їх запросило колишнє Полтавське Земство для дослідження ґрунту і геологічних ро-біт на Полтавщині.

Понад 4000 експонатів з природи краю, зібраних дослідниками лягли в основу му-зею. До 1906 року музей мав чисто природ-ничий характер. Але потім до нього почали надходити окремі експонати та цілі збірки і музей поволі починає набувати значіння крайового. Колекції музею склалися з пожертв різних збірачів та дослідників краю. Зокрема великий подарунок по над 20,000 експонатів і 4500 томів наукової літератури зробила в 1906 р. поміщиця Скаржинська з Лубен. Після того велику збірку подарував музею П. Бобровський—переважно колекції з природознавства (Брим, Кавказ, Середня Азія, Хіна, Японія та Єгипет).

До революції колекції музею містилися у мезонімі Земської Управи, а частина в будинку Освіти імені Гоголя.

Підчас революції музей було переведено до будинку колишньої Земської Управи, що являє собою чи не найкращий зразок ук-раїнської архітектури на території УСРР, збудований за проектом професора Кричевського. Росписи в ньому робили художники Кричевський, Васильківський та Самокиш.

Зараз музей має понад 200,000 музей-них експонатів та 50,000 томів наукової літератури.

Музей має відділи: природничий, побу-ту та ідеології, техніки й економіки та со-ціально-політичний. Всі колекції системати-зовані по відділах. Крім того, є окремі кім-нати—Гоголя, славетних полтавців, колиш-нього музею шведської могили, і в окремому помешканні художній відділ.

Археологічний відділ музею має підвіділи—палеоліта, неоліта, енеоліта (кам'яно-металевого віку), бронзовий та залізний. Повно представлені періоди історії україн-ської культури: скито-сарматський період,

греко-римський, чорноморських колоній, пе-реселення народів, татарський період то-що. У природничому відділі звертають на се-бе увагу зоологічні колекції зроблені в ла-бораторії музею. Тут же є наочні експонати, про шкідників та боротьбу з ними. Цей від-діл особливо охоче одвідують селяне.

Велика кількість експонатів зібрано в ет-нографічному відділі. Тут можна бачити увесь побут селянина Полтавщини.

Є також речі панського побуту. Багато експонатів кустарних виробів. Музей має понад 1000 килимів, між ними багато уні-ків. Так само великий відділ кераміки. Тут же є невеликий відділ музичних інструмен-тів.

Відділ полтавської перемоги надзвичайно бідний, експонати в ньому випадкові і не відбивають соціальних відносин того часу та не характеризують епохи.

В історичному відділі зібрано портрети гетьманів правляри Старої Полтави, велике число збірок лубочних малюнків козака Ма-мая, жупан і сорочка Кочубея, що були на ньому в день кари.

В окремій кімнаті Гоголя зібрані речі письменника, його переписка, варіанти тво-рів то-що. В кімнаті славетних полтавців є портрети на фото—Котляревського, Мир-ного, Пчілки, Л. Українки, М. Драгоманова, М. Лисенка та інші. Тут же зібрано й твори цих письменників та оригінали, що збері-лися.

В художньому відділі музею є оригінали таких визначних художників, як італійці—Тьєполо, Маратті, Голандці—Гондєкутер, Кельц, Потер, і навіть Рубенс. Значна кіль-кість копій та твори наших художників. З руських художників музей має картину групи «передвижників».

За рік музею одвідало (екскурсії та окре-мі особи) 67,000 чоловіка, з них біля 10,000 селян. Велике значіння має цей музей для місцевої кустарної промисловости. До му-зею приїждять художники та окремі куста-рі копіюють найкращі мистецькі зразки.

В цьому році музею відкрив виставку рі-чей зібраних за останні два роки. Тут є ве-лике число експонатів з різних галузей по-буту та мистецтва.

Б. Сім.

Український театраль-ний музей

В виданні Академії Наук в Києві вийшла книжечка П. Руліна «Український театраль-ний Музей»,—перше програмове видання нової культурної інституції—Українського Театрального Музею при Академії Наук. Провідні думки, що покладає в основу своєї роботи Театральний Музей, як справжній науковий заклад, накреслюють перспективи й методи роботи над вивченням мистецтва театру.

«Український Театральний Музей му-сить бути установою 1) в якій зосеред-жуються пам'ятки та матеріали, потрібні для досліджування минулого театру, 2) яка йдучи в рівень з театральним сьогодні від-биваючи здобутки кожного сезону, правити буде за перманентну виставку сучасного театрального мистецтва на Україні, поши-рюючи, таким чином, нові течії й поза межі великих центрів театральної культури». Театральний Музей—не лише сховище для театральних експонатів—а досвідна лабо-раторія для режисера, актора, художника, фотографа, композитора, театрального ма-шиніста, електротехніка, реквізитора, крити-ка, історика і нарешті, для аматора, що на зразках може ознайомитись з розвитком і останніми досягненнями театру. От ті го-ловні завдання й ті перспективи роботи, що встають перед новим культурним закладом.

Бере свій початок Укр. Театральний му-зей в мистецькому об'єднанні «Березіл»—де ще в 1923 р. Музейна комісія з акторів «Березіла» взялася до роботи по збиранню театральних експонатів і при найнеспри-ятливіших умовах для такої роботи, збирила їх три тисячі. В 1926 р. «Березіль» пере-дає Театральний Музей до Академії Наук. Зараз Музей має вже своє приміщення в одному з будинків Лаврського Державного музейного заповідника, а також певну мате-ріальну базу і розпочинає постійну систе-матичну роботу по збиранню і класифікації по відділах театральних експонатів.

Музей має розгорнути такі відділи: 1) Ук-раїнський народний театр—вертеп з відпо-відними паралелями з російського, польсь-кого та інших театрів. 2) Релігійний театр українського середньовіччя. 3) Чужоземні театральна культура на Україні (спочатку XIX в. до 1917 р.)—насамперед руська та польська, наростки єврейського театру, чужоземні гастрольори. 4) Український те-атр підготовчої доби од «Наташки Полтавки» до 1881 р. 5) Український побутовий театр 1881—1917 р. р. як на Україні, так і по за її межами. 6) Театр з часів революції. Матеріали тут ростановуються по таких відділах: а) Театри українські на Україні—по окремих театральних закладах, б) Театри українські поза межами України, в) Театри нацменшостей та гастрольори на Україні, і г) Театральна освіта. 7) Театр в Галичині, 8) Еволюція театрального будинку та його деталі в світовому масштабі.

Успіх роботи Українського Театрального Музею в великій мірі залежить від уваги й допомоги всіх, хто цікавиться театральним мистецтвом та його ролюю в підвищенні культурного рівня мас.

Про свою роботу, що буде провадитись в пайтіснішому контакті з нашими театрами, музей буде давати широку інформацію в за-гальній та театральній пресі.

МАГ

Харківське Наукове Товариство

(За 1924—26 р. р.).

З ініціати-ви групи харківських вчених у 1920 р. у Харкові було засновано філію Ук-раїнського Наукового Товариства, яка проіс-нувала до 1923 р. Філія провадила широ-конаукову й громадсько-освітню роботу—влаш-товувала наукові доповіді, науково-громадські свята і т. ін. Працювали в ній такі секції, як от: історично-філологічна, соціально-еко-номічна, кооперативна, природнича т. ін. В 1922 р., коли Українське Наукове Товариство (в Києві) приєдналось до Української Акаде-мії Наук, діяльність Харківської його філії занепадала. Але потреба в організації та об'єд-нанні наукових сил Харкова зростала і через те Харківську філію було перетворено на окреме Харківське Наукове Т-ство при Ук-раїнській Академії Наук. Розпочало воно свою діяльність першими організаційними збо-рами в квітні 1924 року з 23 членами.

Наукова робота, розробка питань з різних галузей науки, виробництва, народного гос-подарства й побуту провадиться різними сек-ціями Т-ва (усього секцій 10). Найбільш чис-леними секціями були: медична й технічна,

що нараховували по 112 членів, секція сіль-сько-господарча, природнича, соціально-іс-торична, педагогічна й бібліотечно-бібліографі-чна мали від 34 до 45 членів. Решта секцій—сходознавства, соціально-економічна та мови були дуже нечисленними.

Найбільш розгорнули роботу медична, тех-нічна та педагогічна секції. Решта секцій про-явили себе дуже слабо, особливо соціально-економічна, на якій було заслухано всього з доповіді, з них лише одна українського еко-номіста, а решта—2—московських економістів.

При президії Товариства організовано ек-скурсійне бюро, яким будуть проведені цим літом екскурсії за різними маршрутами. Від Планової Комісії Держплану СРСР одержано запрошення взяти участь у Всесоюзному з'їзді по вивченню продукційних сил СРСР, що від-будеться в жовтні цього року, а також запро-шення од російсько-німецького товариства «Культура й Техніка» взяти участь у з'їзді та виставі по матеріалознавству, що відбу-деться в жовтні цього року в Берліні.

Про видання української науково-технічної літератури

Промисловість на шляху свого розвитку перейшла наші сподіванки і починає виходити за межі свого обладнання.

Будуватися ж в потрібному масштабі зараз ми не маємо можливості.

Треба шукати засобів збільшення продукційності по підприємствах шляхом підвищення продукційності праці, нормалізації, переустаткування, не витрачаючи великих коштів та змінених методів обробки.

Поставлені проблеми дуже складні і вимагають вивчення і переведення дослідів.

Майже в кожному підприємстві є організації, що працюють над поставленими питаннями. Робітники науки також вивчають ці проблеми.

За браком літератури, досягнення використовуються в малих масштабах і в більшості мають місцеве значіння. Кожна думка і ідея, що допомагає розвитку нашої промисловості, мусить бути широко освітлена з тим, щоби ворушити творчу думку. Досягнення окремих осіб і підприємств мусять обговорюватися поміж технічним персоналом і робітниками підприємств не тільки з метою ознайомлення і вивчення цих досягнень, а й з метою реалізації їх у себе.

Одним з засобів, що допомагатиме в цій справі, це видання технічної літератури.

До цього часу Україна користувалась технічною книгою, що видавалась в РСФРР та за кордоном, звичайно й далі ми також будемо користуватись зазначеною літературою, але технічні і економічні особливості українських підприємств вимагають деяких змін; додатків, і тому українська технічна книга мусить кількісно зростати і якісно поліпшуватись.

Українська технічна книга починає швидко вживатись молодими технічними силами, що закінчили Українські ВТУЗ'и і збільшення вимог з кожним роком за відсутністю видавництва може спричинитись до затримання успішного переведення робіт.

Кожному відомо, що на читання літератури не рідною мовою витрачається значно більше часу і енергії.

Треба підкреслити, що науково-технічна книга з комерційного боку завжди рентабельна. Широка роль технічної книги і розповсюдження її можуть бути забезпечені вразі, коли книжка буде дешева і кожен робітник зможе її придбати. За планом ДВУ на 1927—28 рік передбачається видати: 500 друкованих аркушів, 1,500,000 відбитків і охопити такі питання: важка індустрія, машинне будівництво, індустріялізація сільського господарства, житлобудівництво та раціоналізація виробництва і підприємств. Видання має йти з таким розподілом:

1. Наукові монографії—30% плану, 2) спеціальні книжки—35% плану, 3) вакодонні новини—10% плану, 4) довідники—10% плану, 5) популярно-технічна література—10% плану, 6) плакати, таблиці, графіки по техніці—5%.

Видавничий план розробляється так, що-б по зможі задовольнити потреби НРНГ, України і Держплану.

Ресурсами ДВУ зробити, звичайно, багато не можна.

Зростання попиту та усунення перешкод в майбутньому вимагають, щоби видавничі кошти НРНГ, України, Держплану та інших установ було передано ДВУ, що дозволило б виконати цілком, а почасти і збільшити, видавничий план.

П. КАЛЮЖНИЙ.

Нові видання

Журнал «Молодняк». Цими днями виходить друком літературно-мистецький та громадсько-політичний місячник «Молодняк» № 8 (за серпень). Зміст номера такий: Проза—Олексій Кундаїч—«Де факто» роман (закінчення частини першої), Кость Полонник—«Залюбки епохи» (уривок з кіно-сценарія), Марко Колосов—«Барабан» (оповідання), Андрій Ключчя—«На 117-й сажні» (оповідання), Шервуд Андерсон—«Руки»; поезії: Антін Павлюк, Олекса Влизько, Ярослав Гримайло, Дм. Гордіно, Ів. Гончаренко і др.; статті: Ів. Зарва—«Комсомол і справи культурного будівництва на Україні», Ів. Момот—«Під знаком комсомолу», М. Борисов—«Від теми до сценарія». Журнал містить хроніку і бібліографію. Дружні шаржи худ. Л. Сидорова.

«Сільський театр» за липень. № 7 (17). Вийшов черговий номер журналу «Сільський театр». В номері: п'єса американського письменника М. Ірчана—«Підземна Галичина», що амальовує боротьбу компартії в павській Польщі, продовження статті В. Верховинця про «Народні танки», стаття Бондарчука про «Березіль» та матеріали до кампанії оборони мистецькі ВУЗ'и на Україні (інститути, технікуми, профшколи) та умови вступу до них в 1927—28 навчальному році.

«Україна» № 3. Вийшов з друку № 3-й журнал «Україна» (орган історичної секції УАН), журнал містить розвідки та матеріали в громадсько-літературного життя України XIX і початку XX століття.

В журналі надруковані такі статті: В. Адриянов-Перетц—З діяльності євєтів на Ук-

раїні і Білорусі на прикінці XVI-го століття за новими документами. Акад. Малиновського—Позбавлення волі злочинця в минулому і сучасному. Проф. Покровського—Шевченко й Кабе; М. Возняка—Журнальні плани Франка в р. р. 1884—88; А. Лебідя—Пропаші роки (до біографії М. Коцюбинського). З матеріалів надруковані такі: О. Войкова—З минулих часів на Поділлі. Г. Граховецького—Документи до історії м. Чернігів і др. Книжка містить багато бібліографічних оглядів, критику, хроніку та некрологію.

«Первісне громадянство та його пережитки на Україні». Вийшов з друку науковий щорічник «Первісне громадянство та його пережитки на Україні», випуск 3-й—орган культурно-історичної комісії Укр. Акад. Наук і кабінету примітивної культури при Науково-дослідчій кафедрі. Щорічник містить статті з соціальної історії України, народної творчості, а також критику бібліографії та розвідки з галузі примітивної культури і етнографії.

— Вийшла з друку руською мовою, у виданні «Український Робочий» книжка оповідань О. Копиленка «Лезвія» з передмовою проф. О. Біленького.

«ПЕРЕСУВНИЙ РОБІТНИЧЕ-СЕЛЯНСЬКИЙ ТЕАТР».

Л. Предславич склав умову з ДВУ на видання книжки «Пересувний робітничо-селянський театр», в якій буде освітлено досвід робітничо-селянської роботи на Україні (матеріали до історії, організації, методики і практики).

Загально-німецький з'їзд по охороні природи

З 1-го по 6 серпня в Касселі (Німеччина) відбувся другий загальний німецький з'їзд по охороні природи. Не дивлячись на те, що з часу організації першого «Державного урядництва по охороні пам'яток природи Staatliche Stelle fur Naturdenkmalpflege» минуло 22 роки, з'їзд, а разом з ним і тиждень охорони природи, провадиться в Німеччині тільки другий раз у такому великому масштабі. Це цілком зрозуміло. Період з 1905 по 1914 рік мав цілком організаційний характер, молода справа охорони природи в Німеччині лише оформлювалася, за керівництвом професора Конвенца. Імперіалістична війна довела до мінімуму роботу комітету по охороні природи, а варварська окупація Рур французьким військом вкінці знищила величезну кількість дуже цінних пам'яток природи. Швидкий темп зросту промисловості неситість капіталістів, що кожний шматок землі повертають на гроші, все це становить під загрозою повного знищення залишків цінної природи Німеччини. 2-й німецький з'їзд має апелювати до суспільної думки, всемірно притягати суспільність до справи охорони природи. Німецький Комітет О. П. (Deutsche Ausschuss fur Naturschutz) який нараховує в своєму складі цілу низку видатних науковців та громадських діячів, зовсім не випадково вибрав Кассель місцем з'їзду по Охороні Природи. Кассель—це майже єдине місце Німеччини, де природа так щедро розсипала свої дари.

З 6-ти днів З'їзду три присвячені виключно офіційній частині та доповідям по охороні природи, серед них цікаво відмітити слідує: «Гігієна й охорона природи» проф. Тілге, Дрезден; «Місто і охорона природи» проф. Ліднер, Берлін; «Соціально-педагогічне значіння охорони природи» проф. Клоссе, Бранденбург. Головним питанням з'їзду є доповідь доктора філософії Мюнхенського Університету проф. Аммана на теми: «Охорона природи і школа» та «Охорона природи та мистецтво». Ці доповіді будуть заслухані з'їздом на спеціально влаштованих виставках, де зібрана велика кількість цікавих експонатів.

Не дивлячись на те, що з'їзд а з ним і вшанування тижня охорони в м. Касселі має вузько-національний (німецьке) значіння. До СРСР було надіслано запрошення прийняти участь у з'їзді, командировавши своїх представників у Кассель. Цей факт яскраво свідчить про невпинний зріст культурного зближення Німеччини з СРСР, а разом з цим інтерес Німеччини до нашого культурного будівництва в справі охорони природи взагалі, а зокрема охорони природи на Україні. Державне декретування охорони природи на Україні в 26 році,—оголошення державними заповідниками таких культурних кутків природи, як Асканія Нова, приморські острови Чорного та Азовського морей, чалі робота Всеукраїнського Комітету по охороні природи за 26-й рік—все це є значні досягнення що викликають справедливий інтерес країн Західної Європи. У відповідь на надіслану німецьким комітетом о. п. матеріалів до з'їзду в Касселі, Всеукраїнський Комітет о. п. при Укрнауці НКО надіслав до з'їзду відповідні матеріали про стан охорони природи на Україні, а також збірник «Охорона пам'яток природи на Україні, що цими днями вийшов з друку.

В. ЗАЙЧЕНКО.

Перспективи оперного сезону

(В порядку обговорення).

Остаточний визначений виробничий план Харківської Державної Опери відкриває перспективи наступного сезону і дозволяє дати йому попередню оцінку.

Насамперед треба відзначити бажання керівничого складу ХДО оновити репертуар введенням зовсім нових опер, серед яких на чільному місці треба поставити нову і змістом і формами оперу Альбана Берга «Войчек».

«Це виключний сюжет виключного драматурга Георга Бюхнера, що за сто майже років до сучасних течій створив глибоко правдиву гостро-хвилюючу драму, цілком експресіоністську суттю й прийомами».

«Бюхнер (1813—1837) у «Войчесові» розкрив процес отупіння й озвіріння людини під гнітом до кошмару жахливої обивательщини, в чаді вештання з касарні в корчму, серед зустрічей з філістерами, що філософствують, і в диких ренночках до самки, теж без краю нещасної».

Хоча «Войчек» де-що з рідні «Кармен», але «нема в цій драмі прикрас антуражу в стилі «романтизованої Іспанії». Салдати, хлопці, дівки, підмайстри, ласкудники в особі лікаря й капітана. Ось побутове тло, подане зовсім не протесно, а з убийчою толстовською правдою без сантиментів та прикрас». *)

З другого боку «Войчек» починає собою нову сторінку історичного розвитку опери одходом від звичайних оперових форм і створенням нової форми, побудованої почасти на формах симфонічних.

Не менш цікава, але вже як спроба створити оперу з революційним сюжетом, опера Б. Яновського «Вибух», що змальовує боротьбу з білогвардійщиною в Донбасі. Судячи по виконуваному в концертах симфонічного оркестру Ділового клубу фіналові цієї опери, «Вибух» зроблено майстерно і свіжо що до сюжету й техніки музичного письма.

*) Ігор Глебов. «Современная музыка». № 17—18 1926 р.

Интерес до цієї опери збільшується ще й тим, що автор є композитором України, оперу написано протягом минулого сезону і вона кладе початок до створення нового оперного репертуару.

Що до включеного в репертуар Росинівського «Вільгельма Телля», то цінність його викликає де-який сумнів, що, правда, зменшується обіцяною участю в постановці художника Петрицького.

Всі зазначені постановки свідчать про прагнення Дирекції швидше під оперний репертуар певну ідеологічну базу, чого бракувало минулого сезону.

Освіжено й балетний репертуар введенням нових балетів «Червоний мак» Глієра та «Йосип прекрасний» і «В сонячному промінні» Василенка—авторів не чужих Україні. Ці балети сучасних композиторів у постановці талановитого балетмейстера Голейзовського мають розворушити болото балетної музичної макулатури. Мінкуса, Адама Арендса, Пуїні й кіже з ними».

Є падія, що в наступному сезоні не з'являтимуться й «прохідні» (читай—«халтурні») вистави на зразок позаторішнього «Кн. Ігоря» або торішніх «Паяців» і почасти «Онегіна» та «Винової кралі». Постановки двох останніх опер буде перероблено.

Здається, нарешті вже, остаточно «журавель у небі»—оригінальні українські опери

—попаде до рук харківського глядача. Правда, певності в тому ще немає, бо оркестровку «Різдвяної ночі», постановка якої має відзначити 15-ті роковини смерті Лисенка (6-го листопада), ще не зроблено, а постановка «Тараса Бульби» залежить од Київської опери, звідки її має бути взяти.

Решту репертуару становлять постановки минулих років. Підсумовуючи попередні дані що до репертуару наступного оперного сезону можна сказати, що він не позбавлений певного інтересу і з боку ідеологічної лінії, і з боку музичного матеріалу, і з боку експериментальної роботи.

На жаль «одійшли в Лету» постановки «Сорочинського ярмарку», «Севільського цирюльника» та «Лебединого озера», що були певним художнім досягненням українських оперних театрів. Не введено в репертуар і нових шевідомих на Україні опер руських (хоча б «Переказ про град Китеж» або «Млада», цікаві і з боку музики і з боку широким можливостей для режисера й художника, а що до ідеологічної вартості цих опер, то вона не менша ніж вартість «Онегіна», «Казок Гофмана», «Винової кралі» й ін.). Виключено з проекту репертуару «Русалку», що мала йти в оригінальній українській трактовці. Мимо прекрасних «уроків» Березоля не передбачається спроб створити радянську оперету або використати старі українські оперети у відповідній переробці лібрета й музики.

ЮРІЙ ТКАЧЕНКО.

(Далі буде).

Кремінчуцька окр. капела ім. Лисенка

Цими днями відбулися Загальні Збори, на котрих заслухано відчит про діяльність Капели за перше півріччя Січень—Червень 6. р.

Протягом відчитного часу широко йшли на допомогу Капелі Окружний Виконком та Міська Рада, що дали дотацію Капелі в сумі 1.000 карб., а також всебічна допомога була з боку Райвиконкомів та Райорганізацій в справі переведення концертів на селах.

Взагалі протягом півріччя Капелою проведено 23 концертів, що їх відвідало 9.000 чоловік, а них у: в робітничих клубах—7 концертів, окресельбуді—5, військових клубах—3,

театрах—2, на селах—6, на З'їзді Рад та Зборах Міськ. Ради—2.

В другому півріччі Липень—Грудень Капела намічає перевести:

- а) Крім художнього удосконалення—підвищити й удосконалення знання укр. мови серед капелян;
- б) провести мандрівки в 3 райони: Беремітський, Кішніський та Манжельківський;
- в) провести низку концертів в робітничих клубах;
- г) спеціальний концерт для Аерохиму;
- д) спеціальний концерт у 10 роковини Жовтневої Революції;

Кам'янецька фортеця

(Історичне минуле).

Біля західного кордону УСРР в м. Кам'янець, де за минулих часів оперечалися культури польська, литовська, українська, турецько-татарська і армянська, зберіглася досі старовинна фортеця, що є видатною історичною пам'яткою.

Укріплення з'являється тут же в другій половині XIV ст., коли литовські князі Коріятовичі збудували тут місто (грамота Юра Коріятовича з 1374 р.). Після захоплення поляками Кам'янця, польський вплив (в період 1404—10 р.) вперше просякає в це місто: тут порядкують польські старости, роздаються польські шляхти маєтності. Литовський князь Вітовт не надовго захоплює Кам'янець і у 1430 р. польська шляхта знову хитрощами захоплює Кам'янець, що став у той час вже ключем до торговельних шляхів у Польщі до Чорного моря. Мури й башти

Кам'янецької фортеці підтримуються на кошти переважно місцевого купецтва й міщанства. Римські папи, що використовували Кам'янець, як самий східний місіонерський аванпост теж підтримували його.

Війна між Свідригайлом і Ягайлом за Кам'янецьку фортецю й її околиці, закінчилася остаточною приєднанням Західного Поділля до Польщі, в складі якої вона перебувала. За цей період Кам'янецька фортеця завдяки її надзвичайно сприятливим природним умовам, відігравала для Польщі ролю справжнього поземного Гібралтару, що не тільки захищав південні підступи до неї і її торговельні шляхи, але й давав можливість втручатися в справи князівств Молдавії й Валахії, ставлячи їх навіть у васальні відносини до Польщі. Спроби Молдавських господарів позбавитися від постійної загрози Кам'янця не вдавалися.

З того часу, коли у XV ст. турки захопили Візантію, татари з причорноморських степів і Криму починають робити спустошуючі наскоки на Україну, зокрема на Поділля. З 1450 по 1550 р. таких наскоків на Поділля було не менш 24. Тільки Кам'янець, що захищав втікачів за неприступними мурами своєї фортеці, стояв непохитно, навіть в моменти поразок польського війська, як це було у 1575 р. Кам'янець стає також місцем дипломатичних переговорів Польщі з Кримським ханом, місцем де Польща виплачувала йому грошову дань, викшувувала й обмінювала своїх бранців.

В XVII ст. при королі Сигізмунді III з північно-західного боку фортеці був побудований новий замок—система земляних укріплень. Будівництво укріплень доручено було відомому знавцеві військової і артилерійської справи Т. Шомбергу.

В 1672 р. 300.000 турецького війська на чолі з султаном Магометом IV оточило Кам'янецьку фортецю, почало громити її з важких гармат і безперервно штурмувати. Кам'я-

Ще про Всеукраїнську художню виставку „10 років Жовтня“

(Див. «Вісти від 31/VII».)

Дехто думає, що на виставку «10 років Жовтня» будуть прийматися твори виключно сюжетного характеру, що виображують різні події з Жовтневої Революції.

Звичайно, сама назва виставки — «10 років Жовтня» вказує на її характер, але було б помилкою в цьому питанні вузько обмежувати свою творчість. На сторінках «Культури й побуту» про це вже писалося, але не зайве зараз, коли багато художників вже приступають до роботи (заяви і ескізи стали надходити ще в липні, себ-то задовго до вказаного терміну) слід ще раз про це згадати.

Не можна уявити собі мистецтво як щось відокремлене від життя, щось, що може бути випростане або замінено чимсь іншим. Мистецтво — це складова частина самого життя і прояви його надзвичайно складні і різноманітні, ступінь і форму впливу життя на мистецтво буває, при поверховому погляді, важко встановити, але цей вплив безсумнівний й виявляється він не тільки в простій сюжетній передачі.

Не можна ж насправді вимагати, щоб на глиняному горщику, чашці, рушникові, килиму і т. інш. в сюжетному виді була виображена революція. Є галузі мистецтва де сюжетність, так би мовити, в чистому виді не вживається і штучність її вживання муляє око. Де-хто думає, наприклад, що досить помістити, припустим, портрет К. Маркса на килимі, щоб це вже стало за революційне досягнення.

Мистецтво остільки органічно зв'язане з життям, що часто — густо художник цілком може й не свідомо, а його навіть зараховуючи себе до противників нового життя — підпадає під його вплив. Вплив життя на мистецтво, органічний зв'язок мистецтва з життям, відбиття епохи на мистецтві справжнього митця це безперечно і це підтверджується науковими дослідженнями, з яких варто згадати працю В. Ворингера.

Незалежно від нашої волі, під впливом революції глибоко змінилися наші погляди на життя, наші вимоги і наші смаки. Як характерний факт можна навести приклад де-яких драматичних вистав, де найтрагіч-

ніші місця, що трактують буржуазну мораль, часто сприймаються під дружній сміх глядача, того самого глядача, що ще в минуле п'ятиріччя на цій же виставі тихенько втирав слюзу. Такий глибокий вплив революції на життя не міг не відбитися на творчості наших художників і з певністю можна сказати, що кожний художній твір, не надуманий, безпосередньо, простіше зв'язаний з життям, містить в собі справжні елементи художньої творчості.

Все вищесказане в такій же мірі, як до прикладного, — відноситься і до станкового мистецтва. Правда, в станковому мистецтві сюжетність більш очевидна, вимоги глядача тут більше точні, але було б великою помилкою думати, що в якомусь інтер'єрі, портреті, чи пейзажі не може відбиватися життя нашої революційної епохи, — все питання лише в тій безпосередності, щирості, в дійсному бажанні йти разом з життям, а не проти нього. Надуманість, відсутність розуміння нашої епохи, відсутність широго підходу до життя, що так високо піднімала в різні епохи справжніх майстрів — от чого ще бракує нашому малярству і скульптурі.

На виставці «10 років Жовтня» будуть широко представлені всі галузі образотворчого мистецтва, а головним чином, малярство і скульптура і ні одному справжньому художньому творі, що характерний для нашої епохи, не буде зачинено двері до неї, так само стоїть справа і з придбанням державою художніх творів на цій же виставці.

Що до видачі авансів, при подачі ескізів, то тут ми маємо певну цілеву установку і тут художник своїм ескізом і своїми поясненнями до нього, мусить довести, що задуманий їм художній твір буде справжнім і наочним виображенням нашої революції.

Термін подачі заяв і ескізів продовжено до 15-го вересня.

Б. ВОЛЬСЬКИЙ.

нецьку фортецю захищало тільки 2.000 поляків. Проте турки взяли її тільки тоді, коли поляки здалися на капітуляцію, при чому частина їх з столом Перемиським Володимирським взірвали себе в пороховій башті. Ці події в XIX ст. талановито змалював в своїх історичних романах відомий польський письменник Г. Сенкевич. Вся Туреччина за наказом Султана три дні святкувала взяття цієї міцної польської твердині — Кам'яниці. Шість Кам'янецьких церков були перетворені в мечеті (досі зберігся турецький мінарет при катедральній церкві). Одержавши за Бучацьким договором з Польщею у 1672 р. все її Подільське воєводство, у 1673 р. Туреччина починає укріпляти Кам'янецьку фортецю. Працює там щоденно 2.000 чоловік під доглядом французьких інженерів. Вони укріпили також і місто, побудувавши на скелях башти, підмурувавши навіть самі скелі. Цей відбудований замок сполучили з містом мостом-муром, що й досі зветься турецьким. В околицях сиділи татари. По

Карловицькому миру в 1699 р. Туреччина добровільно передала Польщі цю неприступну позицію. На протязі XVIII ст. ця кріпость не раз була місцем захисту для поляків від селянських повстань (у 1702—1703 р. Шпака, у 1734—1735 р. Верліна, у 1750, у 1768 р.). Тут же в кріпості катували повстантів. При розділі Польщі у 1793 р. Кам'янецьку фортецю здав російському війську польський комендант Злотників. Треба зазначити, що Катерина 2-га надавала особливого значіння взяттю цієї кріпости. Але після захоплення Росією Чорноморського узбережжя, Криму та Польщі Кам'янецька фортеця втратила своє значіння.

Отже Кам'янецький замок з фортифікаційними спорудженнями міста Кам'яниці є видатною історико-культурною пам'яткою на терені УСРР. Збереження її є завданням республіканського значіння.

В. Д.

Провінційальні нотатки

«КУМ МИРОШНИК І ЛІЛІПУТ СЕРЕЖА ЛЕШІЙ».

Старим, важким духом тхне в Олександрії на Кременчуччині. Махрова квітка театральної халтури квітне і не збирається, здається, сходити зі сцени.

Культурне життя Олександрії зосереджено в робітничому клубі, 4-х сельбудах і державному театрі. Є й кіно.

Почнемо з робітничого клубу. Досить було ознайомитись з репертуаром, щоб зрозуміти на якому низькому культурному рівні перебуває наша політосвітня справа. Тиждень тому український драмгурток під дружній регіт глядачів «розигрував» «Кума Миросника, або сатану в бочці». Ще тиждень тому колектив «Синьої блузи» («Бузи» як тут звуть її) подавав робітничому глядачеві романтику чубаревців («Шквориль в відпуску») і навіть дав «оформлення оперетці «Багдадський вор»...

Покажчиком успіху театрального ухилу робітничого клубу є повна відсутність дорослого глядача. Замість нього товпиться глядач шкільного й дошкільного віку і ця вистава з «чортом», «вором» і героєм — хуліганом для нього справжнє свято.

Сельбуд має свій ухил і пропагує фізкультуру та «ловкість рук». З афіші, що осі її розклеїно о сірих падаючих, дізнаємося:

Всім... всім... всім...

Опешите видеті!

Сельбуд 1-го району

п'ятниця

екстраординарно: представлення. Современный гладиатор, Георг Нельман — работа гириями, железом, цепями. Всюду успех... Феноменальный (!) лилпуть Сережа леший — и т. д.

І гладиатор воровав гириями, ламав залізні дрючки, гнув кочерги... Все ж, такий фізкультурний ухил в Сельбуді турбує нас не менше опереточного в робітничому клубі.

В останній час пішла мода на лекції й доповіді про шлюб, полову етику, мораль «як надо жить», все теми, що горкаються полового питання. Анонсують якогось «ілюзіоніста»: «помпите, не забывайте, читайте. Во вторник гастроль известного иллюзиониста.

Але на цьому безпорадному фоні іноді з'являються ясні плями. Приїздив до нас державний театр імени Заньковецької, ал' дав всього три гастролі. Треба пошкодувати що сильні мистецькі колективи вибирають собі лише великі центри, обминаючи районні закутки і тим залишаючи їх у статусі ведмежих. Столичному мешканцю ніколи не зрозуміти того захоплення гарним театром, що є в провінції, як «не зрозуміє ситий голодного». А зрозуміти треба. Справа з художньою роботою в районних провінційних центрах в такому кепському стані, що невідкладно треба вжити якихось рішучих заходів.

З «мирошниками», «ексцентриками», взагалі театральною халтурою треба повести найрішучішу боротьбу.

Старий шоганий дух новим треба замінити, новим радянським духом, що його повинен внести пересувний робсельтеатр в новий репертуар.

А крім того, сильним колективам треба частіш заглядати на провінцію.

В. ЦЕГЕЛЬ.

Радіо в майбутній війні

Загроза нової імперіалістичної війни, що повисла над Радянським союзом, примусила все трудніше населення Союзу заздалегідь готуватися до оборони здобутків Жовтневої Революції. «Тиждень оборони», що недавно минув, був першим кроком у цьому напрямку. Він тільки накреслив шляхи до оборони і йому на зміну прийшов цілий період оборони, що повинний зробити країну трудящих здатною відперти зазіхання імперіалістів на першу в світі республіку робітників та селян.

Вже розвиток техніки в останню імперіалістичну війну 1914—18 років (до речі—саме тепер минає 13-річчя з її початку) показав, що майбутня війна матиме ще більш жорстокий характер, бо нові засоби винищення—гази й авіація—втягнуть у боротьбу не тільки армію, але й мирне населення усієї країни. Отже війна фронтова перетворюється, сказати б, у війну територіальну, на зміну спустошенню однієї фронтової лінії, йде винищення цілих провінцій, цілих територій і така небезпека загрожує надалішим закуткам країни.

Розуміється, що за таких умов готувати до оборони мусить бути все населення.

«В війні перемагає той в кого міцніші нерви». Цю крилату фразу німецького стратега можна розуміти й фігурально. Уявимо собі армію, як суцільний організм, зложений з окремих органів—частин, що керуються мозком цього організму—штабом. Саме всі засоби, що сполучують ці частини з мозком армії, й будуть рівнозначні нервам живого організму. Отже до «нервів» армії можна зарахувати всі роди зв'язку—від пішого, кінного, повітряного—аж до телеграфно-телефонного. При величезних просторах, що їх займають армії в наші часи, найбільшу вагу мають саме останні засоби зв'язку—повітряний та телеграфно-телефонний. Від правильного функціонування їх залежить в першу чергу перемога.

В останні часи до відомих засобів зв'язку приєднався ще один—радіо-телеграфний. Вже в минулій імперіалістичній війні молодий ще тоді радіо-телеграф відіграв величезну роль, сполучуючи між собою без видимих прозодів, через етер, найдавніші ділянки фронтів. І тоді, як бомби і гранати що хвилини рвали проводи телеграфу й телефону—радіосигнали без перешкод доходили туди, куди їх висилали. Полеві радіостанції, захищені від ворожого ока, безупинно зв'язувалися між собою радіохвилями, що були найнадійнішим засобом зв'язку в найскрутніші моменти.

Чималу роль відіграв радіотелеграф і в нас під час горожанської війни та партизанських боїв. Бувало так, що тільки він і зв'язував нас зі світом поза густим колом білих та інтервенційних армій. І рука бандита чи білогвардійця, що на шматки рвала проводи телеграфу й телефону, нездатна була спинити могутніх радіохвиль, що висилалися в простір штабом революції. Не однією перемогою Червоної армії завдячуємо ми радіотелеграфові.

В минулій війні радіо робило тільки свої перші неспіліві кроки. Але зараз же після закінчення війни воно почало у нас швидко розвиватися. Появляється радіо-телефон, що був винайдений недовго до війни, але ґрунт для дальшого розвитку знайшов тільки тепер, в наслідок поширення нового руху, т. зв. радіо-аматорства. Радіо виходить у маси і ним починають захоплюватися навіть ті, хто до недавня не знав про його існування, а це в свою чергу доводить до все нових удосконалень.

Ще до недавня обслуговувати приймача міг тільки фахівець—радіотелеграфіст. Тепер його не тільки обслуговує, але й будує власними силами звичайний школяр і поволі переходить до вивчення передачі та будови передатника. Радіо, що донедавна було монополізовано декількома сотнями спеців, тепер стало власністю мільйонів. І як тільки закінчиться трудовий день та настане вечір,—уся країна перетворюється в величезну аудиторію, в кожному закутку її сидять радіоаматори та передовують цікаві для них хвилі.

Таке величезне поширення радіо дозволяє передбачити і його роль в майбутній війні. Стає можливим зв'язувати між собою за допомогою радіо-хвиль не тільки окремі частини та ділянки фронтів, але й кожний солдат має змогу зв'язатися через радіо зі своєю частиною. Це особливо важливе за передбачених нами умов нової війни, коли вона перетворюється із фронтової на, як ми назвали, територіальну. Дякуючи радіо-апаратам кожна клітина величезного організму—армії забезпечується «нервом», що в кожний потрібний момент може сигналізувати у штаб про небезпеку.

Отже, першим нашим завданням буде навчити кожного червоноармійця орудувати радіо-апаратом. Це вдасться тим легше, що радіо-неписьменність у нас, дякуючи радіо-аматорству, безупинно зменшується за рахунок зросту армії радіо-аматорів. Це саме

диктує нам теж серйознішу працю серед радіо-аматорів. До цього часу їм здебільшого міжкривали «тайни радіо-техніки». На такі треба подбати, щоб кожен радіо-аматор вмів морзувати, або хоч приймати знаки Морзе на слух, бо алфавіт Морзе—це основа шифру, без якого неможлива необхідна в війні таємність сигналізації. Тим то буде зовсім своєчасне, коли наші широкомовні станції включать у свої програми передачу знаків Морзе для навчання радіо-аматорів.

Далі—наші радіо-організації повинні звернути більшу увагу на поширення короткохвильних передатників серед своїх членів. Вивчивши на практиці будову й працю передатників, вони згодом принесуть велику користь у рядах Червоної армії, збагачуючи її засоби сполучення. До цього часу передатники серед аматорів—явище в нас доволі рідке і завдання наших радіо-організацій—зробити його масовим, як це бачимо серед закордонних радіо-аматорів. Засоби для цього в нас є—треба тільки ініціативи.

Нарешті немале значіння в майбутній війні матиме передача малюнків та живих подій через радіо, а також керування механізмами за допомогою радіо-хвиль. Перше з них відіграватиме велику роль в справі розвідки, а друге—в активній обороні. Обидві ці проблеми зараз на шляху до розв'язання і ними повинні зайнятися серйозніші радіо-аматори. Шлях для праці в цьому напрямку широкий і хто зна, які можливості ще в цьому криються. Адже ж і розрекламоване років три тому «проміння смерті» англійця Метюса, що відібрало життя декільком десяткам мишей у лабораторії винахідника, а його самого осліпило на одне око,—мало його коріння в радіо-хвилях.

З усього цього бачимо, що радіоаматор повинен готуватися до війни не менш енергійно, а ніж член ТДО-Авіохему, бо від стану радіозв'язку залежатиме наша обороноздатність не менш, а ніж від стану хемічної та авіаційної промисловості. Зв'язок—це нервова система армії, а «в війні перемагає той, в кого міцніші нерви».

Ом. Балицький.

Закордонна хроніка

100 років з дня народження Генріка Ібсена. В 1928 році в столиці Норвегії Осло (був. Христіанія) святкуватимуть 100 років з дня народження відомого норвезького письменника Генріка Ібсена—буде скликано міжнародний конгрес письменників.

Новий роман Герберта Велса. Відомий англійський письменник Герберт Велс закінчив новий роман «Тим часом». Для роману розгортається на тлі тогорічного великого страйку англійських гірників. Ілюстрації до роману робив сам автор.

«Поетичний турнір». Польські лірики Кракова й Львова організували «Поетичний турнір». Турнір відбувся у Львові, де кожний поет прочитав по 5 віршів. В складі журі були професори й письменники. Переможцями на турнірі вийшли Краківські поети.

Участь Інституту Білоруської культури на Всесоюзній мистецькій виставці. На Всесоюзну мистецьку виставку, що відбуватиметься під час Жовтневих свят, ІНБЕЛКУЛЬТ має

надіслати твори білоруських митців, малюнків, білоруські кіно-фільми, макети театральних постановок та художні вироби білоруських кустарів.

Книжкова виставка в Копенгагені. В-осени цього року в Копенгагені відбудеться чергова книжкова виставка. Державні видавництва Росії та Білорусії вже дали свою принципову згоду взяти участь в цій виставці.

ПЕРЕРОБКА «ЕНЕІДИ» М. ЛИСЕНКА.

Одеська опера склала угоду з поетом В. Поліщуком і композитором В. Лятошинським в справі переробки лібретто і переінструментовки опери М. Лисенка «Енеїда», яку мають поставити в день смерті композитора.

КАПЕЛА «ДУМКА».

Після літньої перерви капела «Думка» розпочала роботу і дала кілька концертів в Києві. 15-го серпня «Думка» виїждить в 20-ту свою подорож—маршрутом: Черкаси, Дніпропетровськ, Дніпрельстан, Запоріжжя, АМРСР, Вінниця, Житомир.

Фізкультура та педологія

Найдіяльнішу участь в роботі по запровадженню в школі фізкультури повинен взяти на себе лікар-педолог, яким і повинен бути головний шкільний лікар. Коли лікар повинен приймати участь у всьому житті школи, то особливо бажана участь його в постановці фізкультури. Основою фізкультури—гігієною та санітарією цілком відає й керує лікар. Але й інші засоби фізичної культури повинні бути добре відомі шкільному лікарю, що до їх впливу на підростаючий дитячий організм.

Щоб вміло користуватися в школі засобами фізичної культури, треба не тільки знати ці засоби й вміти їх використовувати, треба ще знати особливості дитячого організму. Дитячий організм відрізняється від організму дорослої людини не лише кількісно, але й якісно. Ще слушніше сказати, не стільки кількісно, як якісно. Тому знання анатомії та фізіології мало посприяють правильній постановці занять з дітьми по фізкультурі коли бракує знайомства з особливостями будови й функцій зростаючого організму.

Та ще більша різниця між дитячим та організмом дорослого у царині умовних рефлексій або, по термінології Бехтерева, в ділянці відносної діяльності. В цій ділянці особливо яскраво помітна якісна різниця між підростаючою та дорослою людиною. Головна відзнака дитини від дорослого заховується в кількості умовних рефлексів і в особливостях цих рефлексій. Звичайно, цим ми не хочемо сказати, що немає кількісної різниці. До, порівнюючи недавнього часу, всі наші знання про підростаючий людський організм були уривчасті, їх треба було розшукувати в відповідних місцях різних курсів; особливості будови дитячого організму у відповідних розділах анатомії, особливості фізіологічних функціонувань у відповідних відділах фізіології і т. інш. Але й зібравши докупи все, що стосується до особливостей дитячого організму, педагог не діставав того, що було йому потрібно: ясного уявлення про живий підростаючий, а тому безперервно мінливий дитячий організм.

Це педагогові може дати лише педологія. Серед педагогів і повинні замало осіб, що дістали належну педологічну підготовку. Цю хвилю мусить поповнити шкільний лікар, який звичайно мусить бути педологом. Педолог повинен студіювати дитину так, як біолог студіює живий організм. Для педолога немає й не може бути анатомії дитячого організму, як особливої, окремо існуючої, дисципліни. Для нього будова дитячого організму не відділена від того соціального осередку, в якому живе дитина і продуктом якого вона є. Тільки знання й урахування всіх умов, що впливають на дитину, дозволяє педологу пізнати й зрозуміти дитину, винайти потрібні для даного випадку засоби фізкультури та встановити їх дозування. Але не треба думати, що педологія, подаючи цінні вказівки для фізкультури, сама нічого не може від неї взяти. Поганий той педолог, що, починаючи дитину, не спирає в той час і всіх

засобів, що дають можливість вносити в дитячий організм бажані зміни. Усі засоби, що безпосередньо впливають на дитячий організм, та викликають в ньому зміни, педолог повинен вивчати і до того, вивчати з точки погляду впливу на дитячий організм тому, що ніхто краще за нього цього не зробить.

Результатом цього студіювання скористується педолог. Фізична культура володіє могутніми засобами впливу на дитячий організм. Чи повинна вивчати їх педологія? Безумовно. Педологу фізична культура цікава лише тими змінами, які вона вносить до дитячого організму. Увага педолога будо зосереджена не на самих засобах фізкультури, а на їхньому впливові, на тому, що вони дають дитині і як вони його відмінюють. Ніхто не зможе, так, як педолог, оцінити й з'ясувати всі ті різноманітні зміни, що відбуваються в дитячому організмі під впливом фізкультури. Така робота дасть цінний матеріал педології. Від роботи педолога виграє й фізкультура. Візьмо для прикладу один простий, всім приступний, міцний засіб фізкультури. Я говорю про сонце та соняшні ванни. Зараз вони ввійшли в моду. Ними користуються всі—від малечі до дорослих. А разом з тим користуватись ними в більшості випадків не вміють. Всім відомо, що сонце дітям необхідне. Що сонце джерело життя та здоров'я. Та не враховують, що сонце занадто могутній агент, а всякий, сильно впливаючий засіб, може бути так корисним, як і шкідливим. Сонце може втомлювати дітей. Під впливом сонця іноді діти стають дратливими та вередливими. Що тут відбувається в дитячому організмі? Чому сонце замість корисного зробило шкідливий вплив на дитину? На всі такі питання педагог-фізкультурник повинен дістати відповідь. Інакше він не може свідомо і на користь працювати з дітьми. Та сам фізкультурник не розв'яже цих питань. Розв'яже їх лише лікар-педолог і розв'яже після уважного вивчення. А коли лікар-педолог цю роботу проробить, він внесе вклад не лише в педологію, збагативши її новими даними про зміни в дитячому організмі, які повстають під короткочасним, або більш довгим впливом на нього соняшного проміння, лікар-педолог дасть те що дуже цінне й для фізкультури: педолог-фізкультурник дістане науково-утрунтовані вказівки як, та в якій мірі, працюючи з дітьми можна й потрібно користуватись сонцем та соняшними ваннами.

Ми підкреслюємо, що шкільний лікар, який працює в ділянці фізкультури, повинен бути педологом, а не педіатром. Нас цікавить не лікування, а попередження хвороб та зміцнення організму. Педіатра цікавить хвора людина. Педолога—здорова. Педіатр усуває, гоїть хворобу. Педолог попереджує її. Що робити з хворою дитиною—це нам скаже лікар-педіатр. Як бути з дитиною здоровими для того, щоб зберегти їхнє здоров'я, розвинути й зміцнити їхній організм—це повинен сказати нам лікар-педолог.

Дитячого здоров'я ми не помічаємо, не цінуємо й не студіюємо його. Ми б'ємо на сполох, коли дитина вже хвора, тоді ми кличемо лікаря й користуємось з його порад. Тому ми всі не при звичайсь користуватись з порад лікаря, коли діти здорові. Тому й лікарі звикли мати діло з хворими дітьми і на них звертати свою увагу, а не на здорових. Якось само собою припускається, що коли діти здорові й турбуватись немає чого, все гаразд.

Але коли з таким положенням ще можна помириться, коли з нашого боку немає жодного планомірного впливу на дитячий організм, то воно цілком не терпиме, коли ми підходимо до дітей з сильно діючими засобами фізкультури. Засоби фізкультури різноманітні та могутні. Як їх пристосувати до дітей різного віку? У кого спитати? Від кого дождатися вказівок? Від лікаря, що в наслідок обставин, всю увагу відає хворим дітям? Тут потрібний лікар-педолог добре знайомий з методами фізкультури. Досвід вживання засобів фізкультури в дитячому та юнацькому віці подає багатий матеріал, що з'ясовує вплив на підростаючий організм тих чи інших засобів фізичної культури. Потрібна наукова обробка цього матеріалу, потрібна робота лікаря-педолога, якому знайдеться до чого тут прикласти руки.

В такий спосіб не можна свідомо й розумно користуватись засобами фізкультури без допомоги педології та й навпаки—педологія не може ігнорувати фізичну культуру, если хоче бути на височині сучасних вимог, коли хоче врахувати могутній вплив фізичної культури, що вже починає увиходити в педагогічну практику.

Проф. БЛЯХ.

Допомога вдові етнографа Демуцького

Колегія Наркомосвіти ухвалила видати вдові відомого етнографа Демуцького грошову допомогу в сумі 300 крб. із спеціальних фондів Наркомосвіти та порушити питання перед відповідними органами про призначення Демуцькій постійної пенсії.

Стипендії імені академіка В. Гнатюха

Українка ухвалила винагородити видатні наукові заслуги академіка В. Гнатюха утворивши 5 стипендій його імені в педагогічних ВУЗ'ах України. Проекта розміщення цих стипендій цими днями затвердить колегія Наркомосвіти.

Допомога нащадкові українського філософа Сковороди

Українка визнала за потрібне видати нащадкові Українського філософа Сковороди Катерині Рошетовій одноразову допомогу з спеціальних коштів і разом з тим порушити питання про призначення їй дожиттєвої пенсії.

Переименовання Інституту Марксизму

Українка затвердила постанову Президії Українського Інституту Марксизму в справі організації в Інституті катедр світового господарства, історії партії та історії Росії, а також ухвалено перейменувати Інститут в «Український Інститут Марксизму та Ленінізму».

Бібліографія

Є. СІЦІНСЬКИЙ. Нариси з історії Поділля, ч. I. Вінниця, Кабінет вивчення Поділля, 1927, ст. 73. 1 мапа, 2.100 прим., 1 крб. 20 н.

Рецензована книжка є першою з низки нарисів, що їх автор передбачає випустити в світ. В книжці вміщено 2 нариси: один подає загальний огляд історії Поділля і другий «Предісторію Поділля».

У першому нарисі, автор, подавши огляд адміністративно-територіальних змін на Подільській землі, переходить до змалювання головних зовнішніх політичних змін на Поділлі. Тут коротко говориться про Поділля часів передісторичних, Київського князівства, галицького, татарщини, Литви, Польщі, Хмельниччини, Туреччини, Польщі й Росії, далі про українських культурних діячів в зв'язку з Поділлем, про край у XX ст., зокрема під час революції. За цим нарисом подано і літературу до історії Поділля взагалі.

Ото ж після цієї частини виникає основне методологічне запитання: — які підстави у автора продовжувати (як робили колишні краєві історики) писати про історію Поділля. Автор сам признається, що частини Поділля «мали не однакову історію і не завжди однаково називались» (ст. 1). Не заперечуючи того, що подати історію в краєвому масштабі є робота цінна й цікава, гадаємо, що в даному разі треба довести можливість виділення Поділля (в авторських межах), як однієї краєвої одиниці.

Сказати би, що цей огляд подано вдало — так, ні: він являє з себе, головним чином, історичний огляд князів, князівств, а обмежений місцем автор або говорить дуже загально (як от про Польщу, Татарщину), або зовсім мало (були заколоти — чому? в зв'язку з чим?). Не без того, щоб автор одійшов від свого наміру й заглибився, цитуючи джерела, разом з тим про багато цінного замовчує. Як що у автора було завдання заново простежити відбивання історичного процесу в краєвому масштабі — йому (авторові) не треба було повторювати в цій частині своїх попередників і дати харківський огляд; цього у автора нема і його освітлення далеке від наукового. Справді (не говорячи про періодизацію, тощо) такі твердження, як от розуміння «українського народу» як чогось цілого («під державним режимом Речі Посполитої український народ зазнавав» — 14 ст.), освітлення Хмельниччини, «Руїни», або ось не один раз твердження, що українські упривілейовані верстви не раз «зрадили український трудовий народ» (16 ст.). Майже нічого не сказано про XIX—XX ст. і т. д. — все це доводить, що цього нариса краще було б зовсім не містити. Література, що її подає автор у кінці, доводить, що у нього (автора) й не було матеріалу до XIX—XX ст. взагалі.

Другий нарис книжки містить передісторію Поділля. Тут автор спочатку говорить про давню геологічну минулину краю, про фізично-географічні особливості Поділля, що вплинули згодом на первісну культуру в краї. За цим (мабуть, з метою популяризувати) автор дає розуміння (археол.) кам'яної доби й переходить до детального огляду виявлень передісторичної матеріальної культури в краї — палеоліту, неоліту, печер, скринькових кам'яних гробів, трипільської культури, культури «скорочених», мідяно-бронзової, «Чехівської», початкової залізної культури й про монументальні пам'ятники передісторичної старовини (городища, могили, металічні будівлі).

Автор відомий місцевий археолог, знавець краєвої старовини багачко літ вивчає край і в цьому відношенні згаданий другий нарис являє з себе надзвичайно цінну працю. Як видно з зауважень у книзі, автор чимало по-

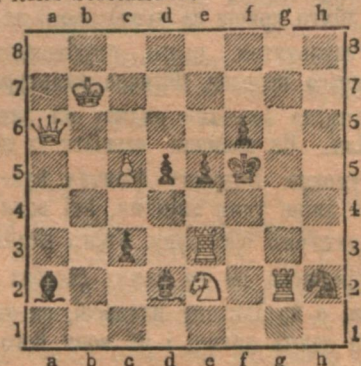
Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського

№ 28. 9 серпня 1927 р.

Задача № 28. С. Левмана.

L'Italia Scacchistica.

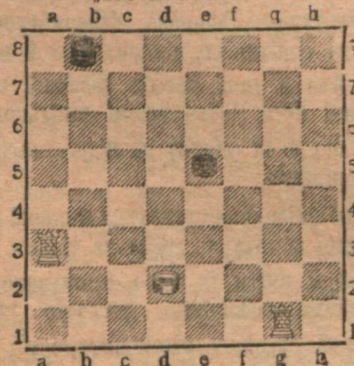

Білі — Кр b7 Фa6 Te3. g2 Ke2 п. c5. . . (6)
Чорні — Кр f5 Ca2, d2 Kh2 п. c3, d5, e5, f6. (8)

Мат за 3 ходи.

Етюд № 26. М. К. Мішіна.

„100 шахових етюдів“.

Білі — Дамки a3, g1 шахи d2 (3)
Чорні — Дамка b8, шашка e5. (2)

Білі виграють.

Програма 5-го Всесоюзного шахового з'їзду.

Рада шахсекцій союзних республік скликає у Москві з 25 вересня по 25 жовтня Всесоюзний шаховий з'їзд по такій програмі: Ділова частина з'їзду відкриється 8-го жовтня. II. Шаховий турнір-чемпіонат СРСР, початок 26 вересня. До участі в ньому запрошені шахові маестро Союзу: Богатирчук (Київ), Біленький (Одеса), Блюменфельд, Берлінський, Григор'єв, Дув-Хотімирський, Зубар'єв, Лавенфіш, Ненароков, Рабінович А., Сергеев і Семенов (Москва), Готтліф, Іллін-Жензівський, Куббеля, Модель, Рабінович І., Романовський і Рохлін (Ленінград), Касперський (Мінськ), Смородський (Тіфліс) Сосін (Новгород) і Фрейман (Ташкент). I-м кандидатом переможця Всеукраїнського турніру 1927 р. Раузер (Київ). III. Турнір команд Союзних республік, (початок 2 жовтня) всього 20 команд (Україна вистаєть 2 команди), IV. Всеукраїнський жіночий шаховий турнір при 15 учасницях початок 2 жовтня. V. Командні змагання професорів, запрошені 10 професорів: залізники, комунальники, металісти, друкарі, харківники, освіта, радгоспслужбовці, будівельники, текстильники і хеміки. VI. Турнір Червоної Армії. Всього до 300 учасників. Всі питання до 5 Вс. турніру адресувати: Москва „34“. Кривоарбатський пер, 7, кв. 2

клав сил на вивчення краю — його праці як от археологічна мапа Поділля, є досягненням, на котре не може похвалитись якась з більшої частини краєвих одиниць УСРР. Через це треба ствердити високу наукову вартість нарису передісторичних часів у краї. Отож автору й тут пошкодила сумнівна цілева установка його роботи: він з одного боку — популяризує, а з другого часто вдається в суто наукові дослідні подробиці, що мають вузький спеціальний інтерес; очевидно, науковому характерові роботи відповідає й наявність (за встановленою традицією) — резюме та написів німецькою мовою. До роботи автор використав широку літературу різними мовами (польською, німецькою, руською, українською), подано низку цікавих добре виконаних фотографій, планів, малюнків, а в кінці — історично-археологічну мапу Поділля. Наприкінці вміщено програму і вказівки «для збирання речей старовини»; цей програм являє з себе дуже цінну

окрему працю. Але з нарисом автора програм не зовсім ув'язується: він виходить за межі «стародавньої матеріальної культури» так що до епохи як і до завдання.

Відмічаючи велику вагу другого нариса для справи вивчення Поділля додамо ще, що робота ця справді зазнайомлює, вводить краєзнавця (хто б він не був) у археологічне мислення краю. Книжка загалом входить до низки праць, що їх розробляє й видає Кабінет Вивчення Поділля. Для історичної ділянки новіші спроби ми мали тільки для Харківщини, Миколаївщини та Полтавщини, але їхній масштаб не може дорівнювати до роботи Поділля.

Книжку загалом як і інші подільські такі видання видано добре, тільки ціна трохи зависока (мабуть через велику кількість малюнків).

А. Н.

Книжки надіслані до редакції

Видання ДВУ

А. Гуревич. — Китайська революція та її особливості. Стор. 66, ціна 35 коп.

И. Гордон и М. Зотин. — Учебник обществоведения для школ фабрично-заводского ученичества. Частина 1. Стор. 185, ціна 1 карб. 10 коп.

М. Бухарин. — Имперіалізм та нагромадження капіталу. Теоретичний етюд. Стор. 125, ціна 1 карб. 10 коп.

Ц. Фрідман і А. Слуцький. — Історія революційного руху Західної Європи (1789—1914). Хрестоматія. Випуск перший. Стор. 372, ціна 2 карб. 25 коп.

В. Качинський. — Селянський рух на Україні в роки 1905—1907. Частина перша. Рік 1905. Стор. 230, ціна 2 карб. 80 коп.

А. Ліberman. — Як самому навчитися рахувати. Стор. 104, ціна 85 коп.

И. І. Ліberman. — Нариси економічної та соціальної історії Англії (1760—1850). Стор. 176, ціна 1 карб. 70 коп.

В. І. Помагайба. — Літня праця в сільській школі. Стор. 142, ціна 1 карб. 50 коп.

Як треба комсомольцеві працювати, щоб авторитет мати. Збірник склав О. Кундзіч. Стор. 63, ціна 35 коп.

Ф. Шіллер. — Балади. Переклад Д. Загула. Стор. 129, ціна 1 карб. 15 коп.

О. Свекла. — Подарунок і подяка. Збірка оповідань. Стор. 87, ціна 35 коп.

Сміх та жарт. — Збірка гумору та сатири за редакцією М. Трубіяні.